

Rzecznik Praw Obywatelskich a gminy

1. Czy mogę złożyć u Rzecznika Praw Obywatelskich skargę na działalność gminy?

Tam, do Rzecznika Praw Obywatelskich można zwrócić się bezpośrednio, jeżeli organy gminy pełnią funkcję **administracji państwowej** (przeniesiona odpowiedzialność) i występują jako urząd (np. wydział działalności gospodarczej, urząd budowlany, stanu cywilnego, ochrony środowiska, organ zajmujący się wykroczeniami, decydujący o zmianie zameldowania, ochronie mienia, wydający dowody osobiste, paszporty itd.). Rzecznik nie może natomiast zajmować się działalnością **samorządową** gminy – niezależną działalnością (np. gospodarowanie majątkiem własnym gminy, sprzedaż mieszkań, umowy najmu, plany inwestycyjne itp.) lub jego możliwości są ograniczone – zbadanie działalności organu wykonującego nadzór i kontrolę nad niezależną działalnością gminy. Patrz pytanie nr 3. Organ nadzoru i rzecznik mogą jednak w związku z zarządzaniem majątkiem gminy zbadać tylko to, czy podczas przepisywania/wynajmowania majątku gmina dotrzymała określonych wymagań formalnych (np. opublikowała ogłoszenie na tablicy urzędowej). Rzecznik nie może natomiast wpływać na gminy w sprawie tego, komu i czy w ogóle należy sprzedawać/wynajmować własność gminy, co będzie przedmiotem umowy kupna (np. służebność przejścia lub przejazdu dla właścicieli nieruchomości sąsiadujących z terenem). Gminy w tym zakresie mają taką samą możliwość niezależnego podejmowania decyzji, jak właściciele. Prawo określa jedynie pewne wymagania dotyczące transparentności postępowania gmin.

2. W jaki sposób Rzecznik może ingerować w działania organu gminy pełniącego funkcję administracji państwowej?

Przede wszystkim należy podkreślić, że przed zwróceniem się do rzecznika, należy dochodzić swoich praw bezpośrednio w urzędzie, którego działanie jest zdaniem skarżącego nieprawidłowe, ewentualnie w organie nadrzędnym dla tego urzędu¹. Jeżeli zastrzeżenia skarżącego dotyczą postępowania urzędu gminy (miasta) w ramach postępowania administracyjnego, należy najpierw wykorzystać środki, które daje nam kodeks postępowania administracyjnego. Należy zatem zgłosić zastrzeżenia w urzędzie, najlepiej w formie pisemnej, zapoznać się z treścią akt, domagać się możliwości uczestniczenia. Po wydaniu orzeczenia należy wykorzystać odpowiedni środek odwoławczy (z reguły odwołanie). Jeżeli nie skorzystają Państwo ze swoich praw zawczasu, późniejsza naprawa sytuacji, pomimo żądań rzecznika, może być bardzo utrudniona. Więcej informacji dotyczących postępowania administracyjnego znajdują Państwo w osobnej ulotce².

Jeżeli chodzi o sposób, w jaki Rzecznik może interweniować w niewłaściwe działanie urzędu, należy podkreślić, że Rzecznik nie ma uprawnień regulacyjnych i nie może anulować ani zmieniać decyzji urzędów. Dlatego tak ważne jest, by sami odwołali się Państwo od działania urzędu. Rzecznik może następnie wspierać Państwa obronę przed urzędami przy pomocy własnej argumentacji.

3. W jaki sposób rzecznik może ingerować, kiedy zastrzeżenia dotyczą samej działalności gminy?

Kwestie postępowania rady itd.

Jeżeli chodzi o publikowanie planów gminy na tablicy urzędowej, podejmowanie przez organy gminy decyzji dotyczących sprzedaży majątku (działek, mieszkań), działanie przedstawicieli (np. jawność działań, sporządzanie nagrań, reprezentowanie obywateli), należy przede wszystkim zwrócić się do Departamentu Nadzoru i Kontroli Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (w okręgach miejskich i dzielnicach miast statutowych – do magistratu) z wnioskiem o zbadanie i ewentualne przeprowadzenie nadzoru lub kontroli.

¹ Zgodnie z postanowieniami par. 11 ustawy nr 349/1999 Dz.U. (Sb.) o Rzeczniku Praw Obywatelskich, w brzmieniu późniejszych przepisów, jedną z cech wniosku jest dokument potwierdzający, że urząd, którego dotyczy wniosek, został wezwany do naprawy sytuacji, bez skutku.

² www.ochrance.cz w sekcji Sytuacje zyciowe – problemy i rozwiazania, pod nazwą Regulamin.

Nadzór i kontrola Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (magistratu) nie obejmuje łamania przepisów prawa prywatnego (prawa cywilnego, handlowego, prawa pracy). Porady prawne są zadaniem adwokatów. Sporami wynikającymi z umów (najmu, kupna, o pracę) zajmują się odpowiednie sady.

Rzecznik Praw Obywatelskich może **z badać, czy Ministerstwo Spraw Wewnętrznych (lub. magistrat) sprawuje nadzór i kontrolę nad samorządem – działalnością samorządową gminy zgodnie z prawem i w sposób właściwy, ew. czy nie pozostaje bezczynne**. W związku z tym należy zaznaczyć, że ministerstwo jako organ nadzoru nie ma uprawnień regulacyjnych wobec gmin. Wynikiem działań nadzoru jest zazwyczaj zalecenie, w jaki sposób działać w przyszłości, jednak bez możliwości sankcjonowania organów przez ministerstwo. Odpowiedzialność organów samorządu wynika bowiem głównie z odpowiedzialności politycznej (działanie samorządu ma odzwierciedlenie w wynikach następných wyborów).

Ogólne rozporządzenia porządkowe

Jeżeli chodzi o ogólne rozporządzenia porządkowe gmin, nadzór nad ich zgodnością z prawem sprawuje Ministerstwo Spraw Wewnętrznych. Jeżeli uważają Państwo któreś z ogólných rozporządzeń porządkowych gminy za sprzeczne z prawem, najpierw należy zwrócić się do Ministerstwa. **Na podstawie Państwa wniosku rzecznik może następnie stwierdzić, w jaki sposób Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wykonało nadzór** i czy jego wnioski odnośnie do zgodności lub sprzeczności z prawem ogólnego rozporządzenia porządkowego gminy są właściwe. Jeżeli opinia Rzecznika będzie różnić się od opinii Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Rzecznikowi nie uda się przekonać Ministerstwa Spraw Wewnętrznych do podjęcia kroków prowadzących do usunięcia sprzeczności z prawem danego ogólnego rozporządzenia porządkowego gminy, **Rzecznik może sam przygotować propozycję** unieważnienia rozporządzenia **przez Trybunał Konstytucyjny**, ewentualnie zostać interwenientem w postępowaniu, zainicjowanym przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych przed Trybunałem Konstytucyjnym. Jest to specjalna kompetencja Rzecznika, wykorzystywana w wyjątkowych sytuacjach.

Równe traktowanie

W dziedzinie równego traktowania Rzecznik Praw Obywatelskich może ocenić, czy **gmina przestrzega ustawy antydyskryminacyjnej i nie postępuje w sposób dyskryminujący wobec konkretných osób (np. przez określenie zasad wynajmu mieszkań komunalnych, wydawanie zgody na miejsce parkingowe, świadczenie zniżek itd.)**. Szczegółowe informacje dotyczące dyskryminacji znajdują Państwo w ulotce informacyjnej „Równe traktowanie i ochrona przed dyskryminacją”³ lub na stronie internetowej Rzecznika poświęconej dyskryminacji⁴.

W razie wątpliwości zapraszamy do skorzystania z infolinii Biura Rzecznika Praw Obywatelskich +420 542 542 888, gdzie uzyskają Państwo informację, czy Rzecznik może zbadać konkretne działanie gminy.

Do wniosku zawsze należy dołączyć dokumenty mające znaczenie w sprawie, tzn. w przypadku niezależnej działalności gminy – komunikację z organem nadzoru (kontroli), a przypadku działalności przeniesionej – dokumenty dotyczące sprawy z urzędu gminy (miasta), własne skargi (odwołania) i ewentualne odpowiedzi urzędu nadrzędnego.

4. Czy sama gmina może złożyć do Rzecznika Praw Obywatelskich wniosek przeciwko urzędowi?

Tak. Gmina ma możliwość zwrócić się do Rzecznika z wnioskiem o zbadanie czy działanie urzędu jest zgodne z prawem, tam, gdzie sama jest uczestnikiem postępowania (np. sprawy terytorialne lub budowlane).

³ Dostępna na stronie www.ochrance.cz w sekcji Sytuacje życiowe – problemy i rozwiązania.

⁴ <http://www.ochrance.cz/diskriminace/>

5. W jaki sposób mogę zgłaszać zastrzeżenia lub domagać się informacji w sprawach należących do administracji samorządowej gminy?

Przede wszystkim mają Państwo prawo:

- Wypowiadać się na posiedzeniach rady gminy zgodnie z planem posiedzenia i prezentować swoje stanowisko dotyczące omawianych spraw.
- Wypowiadać się na temat projektu budżetu i rachunku gminy w minionym roku kalendarzowym, pisemnie w określonym terminie lub ustnie podczas posiedzeń rady gminy.
- Uzyskać wgląd do budżetu i rachunku gminy w minionym roku kalendarzowym, do uchwał i zapisów z posiedzeń kolegium gminnego, do uchwał rady gminy, zarządu rady i komisji rady i sporządzać notatki.
- Żądać sprawdzenia konkretnej sprawy w ramach samodzielnego działania rady lub kolegium gminnego; jeżeli wniosek został podpisany przez co najmniej 0,5% ogółu mieszkańców gminy, musi zostać omówiony na posiedzeniu w terminie 60 dni, w przypadku kolegium gminnego – w terminie 90 dni.
- Dostarczać organom gminy⁵ propozycje, uwagi i wnioski; organy gminy rozpatrują je bezzwłocznie, najpóźniej w terminie 60 dni, lub w przypadku kolegium gminnego w terminie 90 dni⁶.
- Składać skargi lub petycje. Każda gmina powinna mieć ustalone warunki przyjmowania i rozpatrywania skarg i petycji, dostępne w urzędzie gminy. Warunki z reguły są publikowane również na stronie internetowej gminy.
- Domagać się udzielenia informacji dotyczących działalności gminy zgodnie z ustawą nr 106/1999 Sb. (Dz.U.) o dostępie do informacji. Wniosek o uzyskanie informacji w konkretnej sprawie można spisać bez wymagań formalnych. Należy jednak wyraźnie zaznaczyć, że chodzi o wniosek zgodnie z powyższą ustawą⁷.

6. Jakie inne urzędy kontrolują działalność gminy?

- Nadzór i kontrolę nad samą działalnością gminy sprawuje **Ministerstwo Spraw Wewnętrznych** (w okręgach miejskich i dzielnicach miast statutarnych – magistrat).
- Budżet gminy może sprawdzać **urząd wojewódzki z przeniesioną odpowiedzialnością**.
- Pieczęć nad zamówieniami publicznymi sprawuje **Urząd Ochrony Konkurencji** (Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, třída Kpt. Jaroše 7, 604 55 Brno, Republika Czeska).
- Nadzór nad dotrzymywaniem obowiązków ustawowych dotyczących przetwarzania danych osobowych wykonuje **Urząd Ochrony Danych Osobowych** (Úřad pro ochranu osobních údajů, Pplk. Sochora 27, 170 00 Praha 7, Republika Czeska). Oprócz tego urząd oferuje konsultacje w zakresie ochrony danych osobowych.
- Inspekcję w placówkach usług socjalnych (np. domy spokojnej starości) wykonują **oddziały wojewódzkie urzędów pracy**.

Rzecznik może badać działalność wszystkich powyższych urzędów.

7. Czy mogę zwrócić się do Rzecznika ze skargą na zachowanie strażników miejskich?

Możliwość ingerencji Rzecznika w działalność poszczególnych instytucji policji są opisane szczegółowo w ulotce informacyjnej *Rzecznik Praw Obywatelskich a Policja Republiki Czeskiej, straż miejska i prokuratura*.

8. Czy na stronie internetowej Rzecznika znajdę więcej informacji dotyczących roli gminy w rozwiązywaniu sytuacji życiowych?

⁵ Tzn. zwłaszcza do kolegium, rady, urzędu gminy i burmistrza.

⁶ Powyższe prawa mają mieszkańcy gminy powyżej 18 roku życia lub osoby powyżej 18 roku życia będące właścicielami nieruchomości na terenie gminy, na podstawie ustawy nr 128/2000 Sb. (Dz.U.), o gminach (samorządach lokalnych).

⁷ O krótką informację można wnioskować również ustnie. Forma pisemna lub elektroniczna jest polecana w przypadku wniosków bardziej obszernych lub skomplikowanych. Więcej informacji na www.otevrete.cz.

Tak, na stronie internetowej www.ochrance.cz znajdą Państwo następujące ulotki informacyjne, które dostarczą Państwu informacji o roli (możliwościach) gminy, zwłaszcza w związku z działalnością gminy:

- Odpady komunalne – działanie gmin przy wprowadzaniu opłat,
- Mieszkanie – zapewnienie mieszkania – mieszkania komunalne,
- Wynajem mieszkania – wypowiedzenie najmu, podniesienie czynszu (deregulacja czynszu),
- Rzecznik Praw Obywatelskich a zakłócanie porządku przez hałas (regulacja godzin otwarcia obiektów gastronomicznych),
- Grzyb i inne wady budowlane mieszkania (możliwości urzędu budowlanego wobec właścicieli mieszkań),
- Usługi socjalne – potrzebuję usług socjalnych,
- Plan zagospodarowania przestrzennego gminy – (najczęstsze pytania),
- Drogi publiczne (drogi gminne i drogi na terenie prywatnym).